

Ruimte voor ontmoeting

Renovatie van kerkgebouw
de Vaste Burcht in Gouda

Open Kaart

co-creatie van de leefomgeving

Een gezamenlijke inspanning

Na een proces van meer dan drie jaar heeft de Gereformeerde Kerk vrijgemaakt in Gouda weer een fris en modern kerkgebouw. De bouwcommissie en Open Kaart kijken met genoeg terug op de verbouwing en het proces dat daaraan voorafging.

Het kerkgebouw Vaste Burcht uit 1974 is door de verbouwing zodanig veranderd dat we wel over een metamorfose kunnen spreken. Tijdens het proces dat aan de bouw voorafging, hebben we zorgvuldig en stap voor stap de plannen voorbereid om te komen tot wat nu gemaakt is.

Terugkijkend zijn we bijzonder blij met de inzet van de gemeente tijdens de verbouwing en het draagvlak dat er was om ons werk te doen. In dit boekje doen we nog eens verslag van alles wat er gebeurd is en de reis die we samen hebben gemaakt, geïllustreerd met foto's en afbeeldingen.

We feliciteren de gemeente van harte met het vernieuwde kerkgebouw en wensen hun veel plezier en inspiratie bij het gebruik!

Bouwcommissie en Open Kaart

Realisatie | 2016 - 2019
Opdrachtgever | Gereformeerde Kerk vrijgemaakt
Ontwerp | Wessel Jonker / Open Kaart
Aannemer | Vergeer Bouw
Foto's | Rufus de Vries

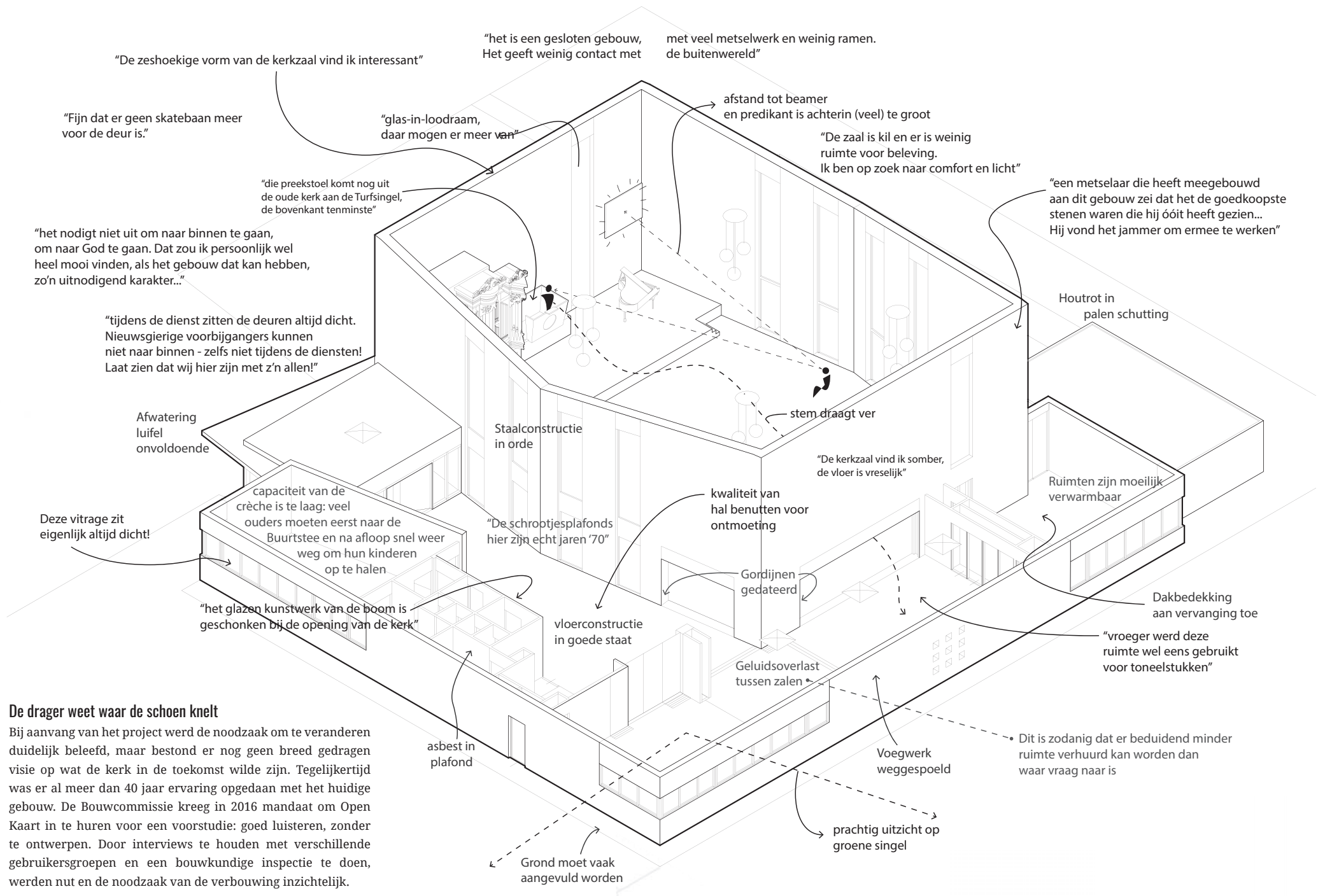
Een kerk die groeit binnen haar eigen muren

Voor de renovatie van hun kerk in Gouda moesten 600 kerkgangers diep in de buidel tasten en keuzes maken. Ze zijn samen gebruiker én eigenaar van het sobere gebouw waaraan sinds 1974 weinig was veranderd. Bij aanvang van het project was er nog geen breed gedragen visie op wat er met het gebouw moest gebeuren en een reservering voor een verbouwing was er nauwelijks. Open Kaart maakte in co-creatie met de kerkgangers een plan dat op 95 procent van de stemmen en een serieuze gezamenlijke investering kon rekenen. De renovatie geeft letterlijk en figuurlijk een draai aan de manier waarop de kerkgangers samenkomen, met meer ruimte voor ontmoeting.

In een tijd dat veel kerken hun deuren sluiten, constateerden deze kerkleden juist dat ze uit hun jasje groeiden. De kerkzaal was niet groot genoeg en bood te weinig comfort om iedereen een goede plek te geven. Een voorstudie van enkele kerkleden suggereerde de toevoeging van een balkon voor extra zitplaatsen. Maar het ontbrak bovendien aan comfort en mogelijkheden om het gebouw door de week te gebruiken.

Situatie voor de verbouwing. Grindtegels, schrootjes, donker metselwerk en vitrage domineerden het beeld.

"De zeshoekige vorm van de kerkzaal vind ik interessant"

"het is een gesloten gebouw,
Het geeft weinig contact met
met veel metselwerk en weinig ramen.
de buitenwereld"

"Fijn dat er geen skatebaan meer
voor de deur is."

"glas-in-loodraam,
daar mogen er meer van"

afstand tot beamer
en predikant is achterin (veel) te groot

"De zaal is kil en er is weinig
ruimte voor beleving.
Ik ben op zoek naar comfort en licht"

"een metselaar die heeft meegebouwd
aan dit gebouw zei dat het de goedkoopste
stenen waren die hij óóit heeft gezien...
Hij vond het jammer om ermee te werken"

"het nodigt niet uit om naar binnen te gaan,
om naar God te gaan. Dat zou ik persoonlijk wel
heel mooi vinden, als het gebouw dat kan hebben,
zo'n uitnodigend karakter..."

"die preekstoel komt nog uit
de oude kerk aan de Turfsingel,
de bovenkant tenminste"

"tijdens de dienst zitten de deuren altijd dicht.
Nieuwsgierige voorbijgangers kunnen
niet naar binnen - zelfs niet tijdens de diensten!
Laat zien dat wij hier zijn met z'n allen!"

Houtrot in
palen schutting

Afwatering
luifel
onvoldoende

Staalconstructie
in orde

stem draagt ver

"De kerkzaal vind ik somber,
de vloer is vreselijk"

Ruimten zijn moeilijk
verwarmbaar

Deze vitrage zit
eigenlijk altijd dicht!

capaciteit van de
crèche is te laag: veel
ouders moeten eerst naar de
Buurtstee en na afloop snel weer
weg om hun kinderen
op te halen

"De schroefjesplafonds
hier zijn echt jaren '70"

kwaliteit van
hal benutten voor
ontmoeting

Gordijnen
gedateerd

Dakbedekking
aan vervanging toe

"het glazen kunstwerk van de boom is
geschonken bij de opening van de kerk"

vloerconstructie
in goede staat

Geluidsoverlast
tussen zalen

"vroeger werd deze
ruimte wel eens gebruikt
voor toneelstukken"

De drager weet waar de schoen knelt

Bij aanvang van het project werd de noodzaak om te veranderen duidelijk beleefd, maar bestond er nog geen breed gedragen visie op wat de kerk in de toekomst wilde zijn. Tegelijkertijd was er al meer dan 40 jaar ervaring opgedaan met het huidige gebouw. De Bouwcommissie kreeg in 2016 mandaat om Open Kaart in te huren voor een voorstudie: goed luisteren, zonder te ontwerpen. Door interviews te houden met verschillende gebruikersgroepen en een bouwkundige inspectie te doen, werden nut en de noodzaak van de verbouwing inzichtelijk.

asbest in
plafond

Voegwerk
weggespoeld

Dit is zodanig dat er beduidend minder
ruimte verhuurd kan worden dan
waar vraag naar is

prachtig uitzicht op
groene singel

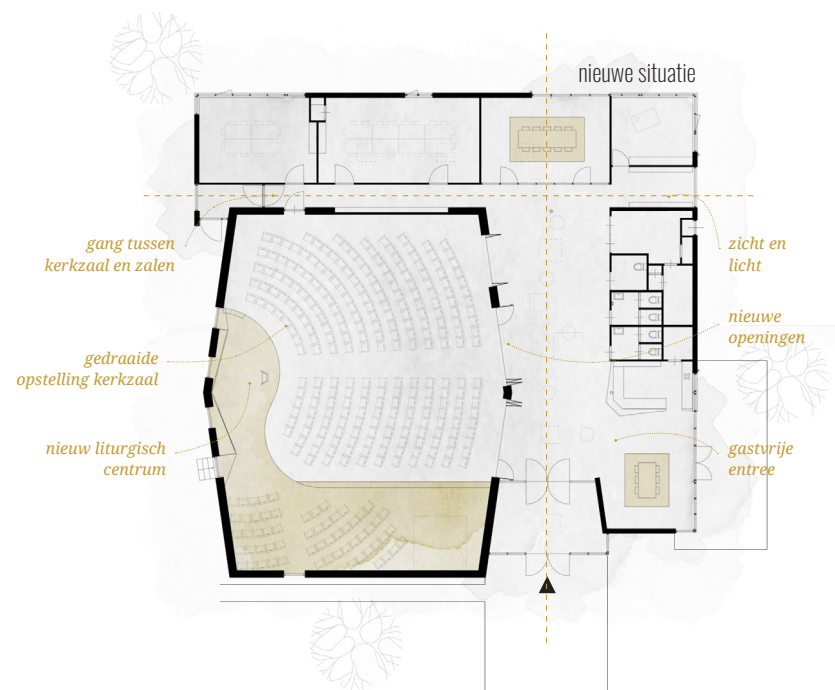
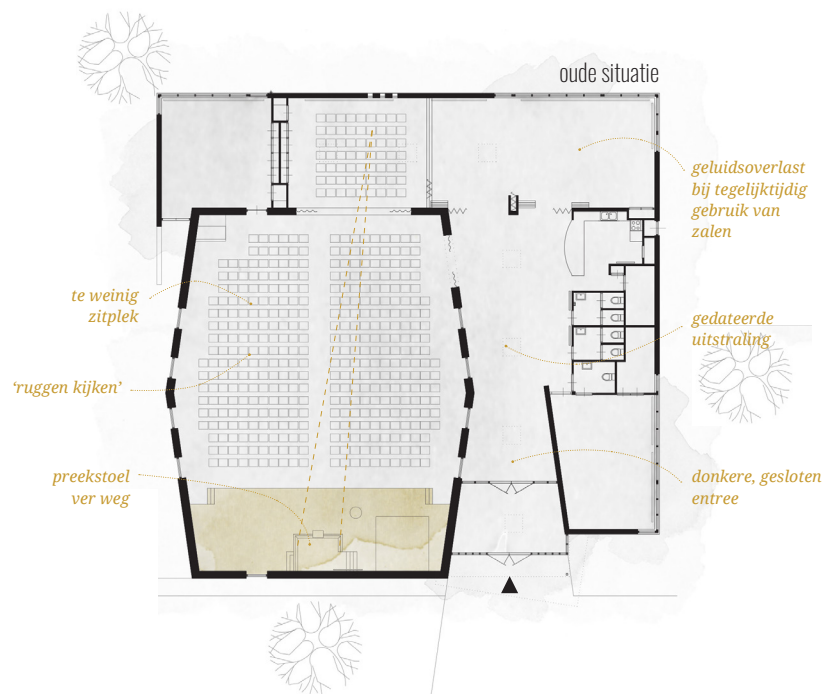
Grond moet vaak
aangevuld worden

Over een andere boeg

Op basis van deze input en een ontwerpstudie kwam Open Kaart met een vondst. Door de opstelling in de kerkzaal een kwartslag te draaien ontstaat ruimte voor 31 extra zitplekken. Grote openingen in de wand tussen kerkzaal en ontmoetingsruimte maken het mogelijk op hoogtijdagen nog eens 83 stoelen bij te plaatsen. Daarmee was niet alleen de kwantitatieve aanleiding verholpen, maar worden vooral de kwalitatieve wensen beantwoord. Door de stoelopstelling in een halve cirkel wordt de onderlinge betrokkenheid namelijk versterkt en de gemiddelde afstand tot het podium gehalveerd. De nieuwe openingen versterken de relatie tussen kerkzaal en ontmoetingsruimte. Door de extra stoelen in de foyer te plaatsen komt één van de zalen vrij voor gebruik door de jongste kinderen. Daarvoor huurde men tot voor kort een ruimte elders in de wijk.

Ontmoeting met elkaar en de buurt

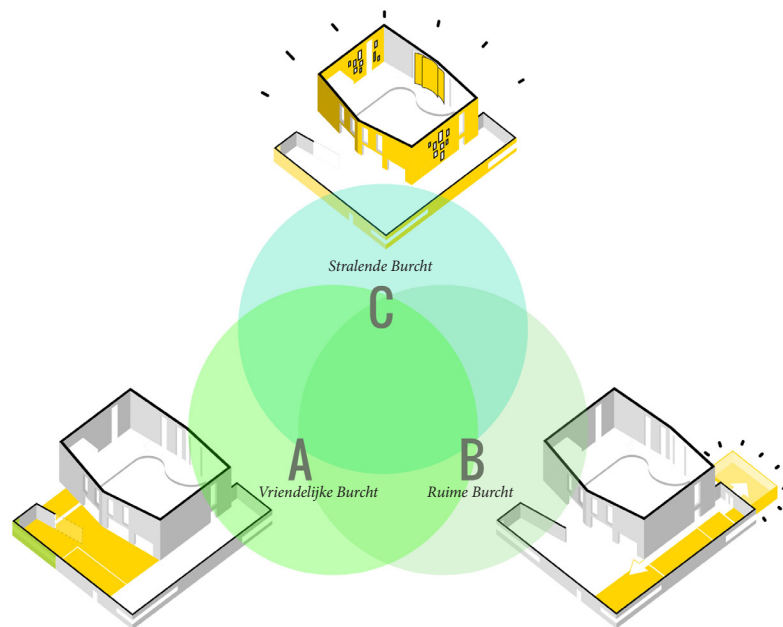
Deze hoofdingreep gaf bovendien aanleiding voor verschillende andere verbeteringen. Een gang achter de kerkzaal zorgt er bijvoorbeeld voor dat verschillende zaaltjes los van elkaar en tijdens een kerkdienst te gebruiken zijn. En het geeft de mogelijkheid een extra entree bij de fietsenstalling te realiseren. De nieuwe indeling leidt tot een open en overzichtelijk gebouw dat veel mogelijkheden voor gebruik toestaat. Extra aandacht is gegeven aan de keuken en bar, die naar de entree zijn verplaatst. Bezoekers komen nu binnen in een huiselijke ruimte met veel daglicht. Hierdoor wordt het gebouw ook aantrekkelijk om door de week met elkaar af te spreken.

Kerk zijn in de 21ste eeuw

Wie zich afvraagt hoe kerk-zijn er over 30 jaar uitziet, krijgt een verscheidenheid aan antwoorden. Het bestaande gebouw bood een eenzijdig functioneel antwoord. Het ontwerpproces bleek een katalysator om uiteenlopende ideeën over kerk-zijn samen te brengen tot een gedeelde visie. Waar de verschillende losse ingrepen pragmatisch uit te leggen zijn, vormt het geheel een gemotiveerde keuze van een geloofsgemeenschap die met nieuw elan in de samenleving wil staan.

Naast de interviews speelde een keuzemoment in het proces een belangrijke rol. Aan de gemeente zijn drie varianten voorgelegd die zich richtten op het bijbouwen van een extra zaal, op het opknappen van de kerkzaal en het exterior of op het vergroten van de mogelijkheden voor informele ontmoeting met elkaar en met de buurt. De motivering van dit keuzeproces gaf veel inzicht in de verschillende ideeën en wensen, zowel voor de ontwerpers als voor de kerkgemeente zelf. Het expliciet maken van gedeelde waarden heeft er ook toe geleid dat *Geloven en Ontmoeten* de nieuwe slogan van de kerkgemeenschap is geworden.

De gebruikers zijn bevraagd op drie varianten die verschillende accenten leggen in gebruik en uitstraling.

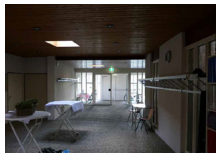
Een bijzonder proces:
Voor een zorgvuldige communicatie is nauw samengewerkt tussen architect, bouwcommissie, klankbordgroep en diverse gebruikersgroepen. Daarbij is veel aandacht besteed aan het behouden van harmonie in de besluitvorming binnen de kerkgemeenschap.

Per procesfase is een infobulletin verstrekt aan de gemeenteleden, met een heldere samenvatting van de bevindingen en voorliggende keuzes. Zo wisten alle kerkgangers zich bij het proces betrokken.

Dankzij deze aanpak was er veel draagvlak voor het ontwerp. 95% stemde vóór het uitvoeren van de plannen en het bijbehorende financiële plaatje.

MRT '16 PLAN VAN AANPAK OPEN KAART

Eerste blikrichting op de aanpak van de verbouwing ter kennismaking en als basis voor de opdracht om aan de slag te gaan.

2016

APR '16 SCAN RUIMTEGEBRUIK EN BUURTVERKENNING

Hoe wordt het gebouw nu gebruikt? En welke aanknopingspunten zijn er in de buurt voor ander gebruik? We zetten informatie over het gebruik van de kerk op een rij.

APR '16 IN GESPREK MET KERKLEDEN

Beleving en waardering worden in kaart gebracht door met verschillende doelgroepen binnen de kerk te spreken. Zo spreken we met jonge ouders, muzikanten, ouderen, jongeren, kerkenraadsleden en de dominee om te horen hoe zij naar (de toekomst van) hun kerk kijken.

APR '16 EXCURSIE NAAR 4 KERKGEBOUWEN

We bezoeken vier inspirerende voorbeelden van kerken in Den Haag, Amersfoort en Woerden die onlangs gebouwd of verbouwd zijn. We spreken met architecten en leden uit verbouwingscommissies om ervaringen te delen.

JUN '16 RESULTATEN VOORSTUDIE INFOBULLETIN #1

Resultaten van de voorstudie worden gedeeld in een rapportage én in een informatiebulletin dat ieder kerklid in zijn of haar postvak ontvangt.

SCHETSvarianten

VOORSTUDIE

MEI '16 START FINANCIËLE ADVIESCOMMISSIE

Een commissie van kerkleden verkent wat financieel haalbaar en wenselijk is.

APR '16 BOUWTECHNISCHE INVENTARISATIE

Wat zijn de (on)mogelijkheden van het gebouw? Wat moet echt aangepakt worden? Wat kan nog even mee? Het gebouw wordt goed onderzocht.

JUN '16 PROJECT DEFINITIE

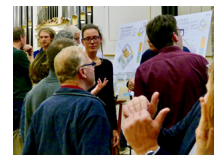
De voorstudie leidt tot een programma van eisen met een eerste prioritering van wensen en eisen.

DEC '16 DRIE SCHETSvarianten INFOBULLETIN #2

Op basis van de voorstudie heeft Open Kaart drie schetsontwerpen gemaakt met onderscheidende kwaliteiten, functionaliteit en een eigen prijskaartje. Kerkleden krijgen uitleg over deze varianten via een tweede infobulletin, dat tevens de uitnodiging voor de gemeenteavond is.

De varianten zijn ook online te bekijken op de projectwebsite van de verbouwing. Leden kunnen stemmen op hun favoriet en toelichten waarom ze een variant wel of juist niet kiezen.

DEC '16 GEMEENTEAVOND OVER varianten

Kerkleden geven input op de varianten en spreken hun voorkeuren uit. De variant met aandacht voor ontmoeting springt eruit.

2017

SEPT '16 FINANCIËEL ADVIES DOOR FIN. ADVIESCOMMISSIE

De financiële verkenning leidt tot een advies wat betreft budget waar Open Kaart rekening mee kan houden in het ontwerp.

JUN '16 BESLUIT VOOR VERVOLG DOOR KERKENRAAD

De kerkenraad besluit om door te gaan op het ingeslagen pad en Open Kaart akkoord te geven voor de volgende fase van het proces.

JUN '16 - APR '17 HET MAKEN VAN EEN ONTWERP OPEN KAART

Open Kaart maakt op basis van de input van kerkleden en -commissies drie schetsvarianten. Na de gemeenteavond in december wordt een samenhangend voorlopig ontwerp uitgewerkt.

APR '17 VOORLOPIG ONTWERP INFOBULLETIN #3

De kerk wordt geïnformeerd over het voorlopig ontwerp dat is gemaakt op basis van de input op de schetsvarianten, ter voorbereiding op de gemeenteavond.

APR '17 GEMEENTEAVOND OVER VOORLOPIG ONTWERP

De presentatie van het ontwerp vormt ook de start van de fase waarin het bouwbudget bij elkaar gebracht moet worden door de kerk.

OKT '16 - JUN '18 INPUT OP ONTWERP KLANKBORDGROEP

Een klankbordgroep bestaande uit kerkleden vormt de ogen en oren van de kerkelijke gemeente. Ze brengt in wat leden belangrijk vinden, waar ze zich zorgen over maken en welke vragen er leven.

SEPT '17 - MEI '19
FINANCIËLE ACTIES
DOOR KERKLEDEN

Kerkleden bedenken allerlei acties om geld in te zamelen. Ook worden er giften gedaan door kerkleden, waarmee de verbouwing haalbaar wordt. Een spannende fase, waaruit blijkt dat kerkleden achter de plannen staan.

JUN '18
DEFINITIEF ONTWERP
INFOBULLETIN #4

Nu het budget duidelijker is, kan Open Kaart het voorlopig ontwerp uitwerken tot een definitief ontwerp. Uitleg over het definitief ontwerp en de vervolgstappen, worden gedeeld in een vierde infobulletin.

JUN '18
GEMEENTEAVOND
OVER DEFINITIEF ONTWERP

Er wordt ingestemd met het definitief ontwerp met 95 procent van de stemmen!

JUN '18 - APR '19
GEbruikersgroepen
MEEDENKEN IN UITWERKING

Verschillende groepen kerkleden denken mee over de uitwerking van specifieke elementen en plekken in het gebouw. Er is een groep voor de audiovisuele installaties, het liturgisch centrum, een glaskunstwerk en een nieuw logo, de inrichting van de zalen, de keuken en de buitenruimte.

OKT '18
START SLOOPWERK
MET KERKLEDEN

Jong en oud helpt mee met de sloopwerkzaamheden.

MRT - APR '19
AFWERKING
MET KERKLEDEN

Werken aan het glaskunstwerk, schilderen, verlichting aanbrengen, gordijnen ophangen, de tuin inrichten... Kerkleden helpen volop mee.

MEI '19
FEESTELIJKE OPENING
VAN DE VERNIEUWDE KERK

Op 5 mei is de feestelijke openingsdienst met een lunch voor de hele gemeente! Op 11 mei opent de kerk haar deuren voor de buurt, geïnteresseerden van buiten de kerk kunnen ook een kijkje komen nemen in het vernieuwde gebouw.

FINANCIËLE ACTIES

VOORBEREIDING BOUW

UITVOERING

DEFINITIEF ONTWERP

2018

2019

NOV '17
VASTSTELLING
BOUWBUDGET

De giften van kerkleden, het gereserveerde onderhoudsbudget en een lening leiden samen tot een definitief bouwbudget waar het ontwerp voor gerealiseerd moet kunnen worden. Vanwege prijsstijgingen in de bouw is het beoogde ontwerp echter niet meer haalbaar. Er wordt besloten een tweede financiële actie te houden.

FEB - MRT '18
VERGELIJKING AANNEMERS
PRIJSVORMING

Verschillende aannemers doen een aanbod voor de uitvoering van de verbouwing. Vergeer Bouw wordt geselecteerd om onderdeel van het bouwteam te worden.

MEI '18
VERHOOGING BOUWBUDGET
I.V.M. STIJGEND PRIJSPEIL

Het verhogen van het bouwbudget blijkt haalbaar te zijn, waardoor het beoogde ontwerp gerealiseerd kan worden.

JUL - AUG '18
BOUWVERGUNNING
AANVRAAG INGEDIEND EN
VERLEEND

Open Kaart werkt het ontwerp uit voor de vergunningsaanvraag. De vergunning wordt in augustus verleend door gemeente Gouda.

AUG - OKT '18
**UITWERKING BESTEK-
TEKENINGEN**

Open Kaart werkt het definitief ontwerp uit in tekeningen waar de aannemer mee aan de slag kan. Alle details, van tegel tot stopcontact, staan op deze tekeningen.

NOV '18 - APR '19
AANNEMER AAN DE SLAG
VERGEER BOUW

Na het tekenen van de aannemingsovereenkomst in oktober, gaat aannemer Vergeer Bouw aan de slag.

APR '19
OPLEVERING
VERGEER BOUW

12 april 2019 wordt het kerkgebouw officieel opgeleverd; op tijd, met beoogde kwaliteit en binnen beschikbaar budget, dankzij de bijdrage van kerkleden.

Op de toekomst voorbereid

Een typische uitdaging voor veel kerkgebouwen is de vraag hoe je een gebouw verwarmt dat maar op één dagdeel in de week intensief gebruikt wordt. In dit geval bleken isolatie van de kerkzaal en het plaatsen van zonnepanelen te kostbaar. Door een slimme combinatie van vloerverwarming en het voorverwarmen van de ventilatielucht kon een grote luchtbehandelingsinstallatie overbodig worden gemaakt.

In het ontwerp is de mogelijkheid open gelaten om in de toekomst een extra zaal bij te bouwen. De verschillende ruimtes zijn individueel te verwarmen en de installaties zijn voorbereid op warmtepomp en zonnepanelen. Bij het volgende regulier onderhoud van dak en ketel kan het gebouw daarmee energieneutraal worden gemaakt.

In de kerkgemeente hebben nieuwe liturgische vormen hun intrede gedaan. Het nieuwe podium is flexibel inzetbaar en biedt ruimte voor een band en spreker. De preekstoel maakte plaats voor een modern kathedraal, ondersteund door projectie van teksten en beelden op de nieuwe achterwand die op verschillende manieren kan worden aangelicht. Het speciaal ontworpen doopvont biedt naast besprenkeling ook mogelijkheid tot onderdompeling van kleine kinderen.

Het nieuwe liturgisch centrum biedt ruimte voor uiteenlopend gebruik.

Grote betrokkenheid

De grote betrokkenheid van de leden in het ontwerpproces was niet alleen nodig om voldoende draagvlak voor realisatie te krijgen, maar maakte ook veel energie los. Tot en met de opening is door vrijwilligers van jong tot oud geklust, ontworpen en georganiseerd om gebouw en omgeving extra kwaliteit mee te geven. Het meters hoge glaskunstwerk dat door kerkgangers ontworpen en uitgevoerd is, vormt daarvan een goede illustratie.

Het ontwerpproces heeft bijgedragen aan visievorming, draagvlak en betrokkenheid. De tijd zal leren hoe dit zich uit in de manier waarop het gebouw gebruikt zal worden. Nu staat er een gebouw dat door haar enthousiaste gebruikers tot in de puntjes bepaald, betaald en ingericht is en daardoor meteen al vertrouwd aanvoelt. Een plek van ontmoeting voor de komende generaties.

Open Kaart

co-creatie van de leefomgeving

www.deopenkaart.nl

Wessel Jonker, architect

wessel@deopenkaart.nl

06 - 491 096 40